

սև գնդակներ վրան նստեցրած սպիտակ կետիկներով: Առհասարակ այս փնր-
դան ազգագրագետները համարում են շար ոգիներից պաշտպանող մի արգելք:
Թե՛ այս պատրաստութունների և թե՛ հարսանեկան այլ ծիսակատարութուն-
ների մեջ ձգտում էին միջոցներ ձեռք առնել նորապսակներին շար աչքից, շար
ուգիներից, նախանձողների խարդավանքներից ապահովելու, այն ամենը խա-
փանելու, ինչ որ կարող էր նոր զույգն անպտուղ կամ անբախտ դարձնել:
Դրա համար ձեռք էին առնում զանազան հմայական, մոգական միջոցներ:

Տղայի տանը հոգ էր տարվում, որ աղջիկը մտնելուն պես կանգնի աստ-
ղազարդ երկնքի տակ: Տունը հանդիսավոր օրվա պես լավ մաքրելուց հետո
առաստաղին և սյուներին այլուրով նախշում էին աստղեր: Այդ աշխատանքը
կատարում էր քաղցրիկը և դրա համար նվեր էր ստանում ներկա եղողներից
մանր դրամներ՝ հինգից մինչև քսան կոպեկ: Առհասարակ հարսանեկան աշ-
խատանքին մասնակցող ամեն մեկը ստանում էր անպատճառ որևէ նվեր՝
վարձատրութուն, մեծ մասամբ դրամով, լինել դա հաց թխող մեկը, սափ-
րիչը, դավալը²⁵ երաժիշտները, դերձակը, աղջկա տուն քթը բերողը, տղայի
տուն պաճիկն փոխադրողը. վերջին երկու դեպքերում վարձատրվում էին
որևէ իրով՝ կնիպայով, դոլաղով, թաշկինակով...

Հացը թե՛ տղայի և թե՛ աղջկա տանը թխվում էր բարեկամ կանանց մաս-
նակցությամբ: Տըշտըմաղը սկսում էր ամենապառավ կինը. մի քիչ այլուր
մաղելով, մաղը տալիս էր քաղցրիկին: Սա էլ, մի քիչ մաղելով, տալիս էր մի
երրորդին: Անհրաժեշտ չէր, որ բոլոր ներկա եղողները մաղեին: Մաղելը և
հունցելը հատուկ հրավիրված հացթուխ կնոջ գործ էր: Աղ ձգելու ժամանակ
կրկին սկսում էր ամենածեր պառավը: Թե՛ այս միջոցին և թե՛ հանդեսի սկզբում՝
մի բաժակ օղի խմելով մասնակիցներն օրհնում էին տան ննջեցյալներին, իսկ
պառավն աղ ձգելիս աղը նվիրում էր այս կամ այն մերձավոր, մանավանդ նոր
ննջեցյալի հոգուն, ապա բոլոր մեռելների հոգիներին, որ նրանց օրհնութունը
լինի նոր տան վրա: Բարեմաղթութունը՝

«Աստված շընավուր, շընհավուր անի».

արտահայտում էր այն միտքը, որ աստված²⁶ շնօրհ, բարիք, պարգև տվող
լինի:

Ինչպես արշտըմաղը լինում էր ազգական և բարեկամ կանանց մասնակ-
ցությամբ, այնպես էլ նույն հինգըբթի օրը գինեքափէքը, երբ կարասներից
գինի էին քաշում և լցնում գավերի ու շշերի մեջ, մասնակցողները մոտիկ
ազգական և բարեկամ տղամարդիկ էին լինում: Այս անգամ էլ կերուխումի
ժամանակ հիշվում էին ննջեցյալների հոգիները, իսկ երեկոյան ժամերգու-
թյունից հետո տղաներն եկեղեցում քահանային հօֆօց էր ասել տալիս գեր-
դաստանի բոլոր ննջեցյալների համար: Ննջեցյալների այս հաճախակի հիշա-
տակումն ապացուցում է, որ Զանգեզուրումն էլ, ինչպես հայաբնակ այլ գա-
վառներում, դեռ չէր մարած նախահայրերի պաշտամունքը, որը սերտորեն
գուգորդված էր տոհմական կազմակերպության հետ: Այս երևան էր գալիս նաև
այլ դեպքերում. այսպես՝ երբ փեսացուն քաղցրիկ հրավիրելիս, եթե սա ունե-
նում էր նոր ննջեցյալ, բացի սովորական մի շիշ օղուց և եփած հավից, բե-
րում էր նաև մի այլ նվեր՝ մի արխալուղ կամ զույգ շմօշիկ, դրանով նպատակ ու-

²⁵ Գավալ բառը բացի գործիքից, նշանակում է երաժիշտների խումբ, գլխավորապես՝ զուռ-
նաշուն և նաղարշուն:

²⁶ Հնում՝ աստվածները: